

Tezy dopovidej ta materialy mizhnar. nauk.–prakt. konf., m. Luc'k. – 18–23 cherv. 1994 r. – Ch. I. – Kyi'v–Luc'k, 1994. – S.7–20.

12. Donchenko O. Arhetypy social'nogo zhyttja i polityka: [monografija] / O. Donchenko, Ju. Romanenko. – K.: Lybid', 2001. – 334 s.

13. Bokowneff P. Das Wesen des Russentums: Eine völkerpsychologische Studie. – Langensalza: Beyer & Söhne [Verf.], 1930. – 72 s.

14. Petrushina T. O mental'nosti ukrainskogo jetnosa / T. Petrushina // Social'ni vymiry suspil'stva: Zbirnyk naukovykh prac'. – K.: Instytut sociologii' NAN Ukrainy, 2011. – Vyp.3 (14). – S.399–429.

15. Kostomarov N. I. Dve russkie narodnosti / N. I. Kostomarov; [obrab. teksta, red. A. P. Kovaleva; predisl. V. A. Doroshenko]. – Kiev; Har'kov: Majdan, 1991. – 71 s.

16. Franko I. Deshho pro sebe samogo / I. Franko // Opovidannja. – H.: Ruh, 1925. – S.269–279. – (Tvory: u 30 t. / I. Franko; [do druku vygotuvav I. Lyzaniiv's'kyj; za zag. red. S. Pylypenka]; T.2, Kn.2. – 288 s.).

17. Grygorii'v N. Ukrain's'ka nacional'na vdacha [tekst] / N. Grygorii'v. – Winnipeg–Manitoba: Vydannja Ukrain's'koj' vydavnychoj' spilky v Kanadi, 1941. – 61 s.

18. Chyzhevs'kyj D. Narysy z istorii' filosofii' na Ukraini [tekst] / D. Chyzhevs'kyj. – [2–e vyd.]. – Mjunhen: [b.v.], 1983. – 175 s.

19. Lypyn's'kyj V. Religija i Cerkva v istorii' Ukrainy / V. Lypyn's'kyj. – N'ju–Jork: Bulava, 1956. – 111 s.

20. Vassyjan Ju. Suspil'no–filosof's'ki narysy / Ju. Vassyjan. – Chykygo: Vyd–vo «Samostijnoi' Ukrainy», 1958. – 92 s.

21. Doncov D. Sprava unii' / D. Doncov // Shljahy. – 1916. – №5. – S.54–70.

22. Doncov D. Cerkva i nacionalizm / D. Doncov // LNV. – 1924. – T.83, Kn.5. – S.75–82.

23. Doncov D. Kardynal Mersije – sluga Boga i nacii' / D. Doncov. – K.: SUM, 1992. – 78 s.

24. Doncov D. «Toj pershyj» (Pam'jaty Petra Velykogo) / D. Doncov // LNV. – 1925. – T.86, Kn.3. – S.257–262.

25. Ionin L. G. Sociologija v obshhestve znaniy: ot jepohi moderna k informacionnomu obshhestvu / L. G. Ionin. – M.: Izd. dom GU–VShJe, 2007. – 432 s.

26. Lypyn's'kyj V. Ham i Jafet. Z pryvodu desjatyh rokovyn 16/29 kvit. 1928 r. / V. Lypyn's'kyj // Suchasnist'. – 1992. – №6. – S.63–76.

27. Lypyn's'kyj V. Poklykannja «varjagiv» chy organizacija hliborobiv? (Kil'ka uvag z pryvodu statti Je. H. Chykalenka «De vyhid?») / V. Lypyn's'kyj. – N'ju–Jork: Bulava, 1954. – 154 s.

28. Nicshe F. Tak govoril Zaratustra / F. Nicshe. – M.: Mysl', 1990. – S.5–237. (Sochinenija: v 2–h t. / F. Nicshe; per. s nem.; sost., red. i avt. prim. K. A. Svas'jana; T.2).

29. Doncov D. Duh amerykanizmu / D. Doncov // LNV. – 1929. – T.98, Kn.4. – S.357–371.

30. Doncov D. Sansara / D. Doncov // LNV. – 1928. – T.95, Kn.2. – S.149–158; Kn.3. – S.256–270.

Vedeneyev V. A., PhD, docent, associate professor of the faculty of philosophy and social science, Kryvyi Rih National University (Ukraine, Kryvyi Rih), vedi2010@rambler.ru

Features of the political-cultural determinants of modern stage Ukrainian process of socio-political development

The attempt has been made to define the component level political and cultural determinants of the process of contemporary social and political development of Ukraine. Analyzed qualitative parameters (traits) of political culture, influencing the direction of the current stage of Ukrainian social and political development. It reveals the external conditions existence of Ukrainian society that influence in formation features national mentality and his element – political culture, that finally determining controversial political process. Axiological, comparative, social-cultural and social-psychological methods are being used as tools for researches.

Keywords: political culture, mentality, folk soul, political-cultural landscape, political-cultural equipping of citizens.

Vedeneyev V. A., kandidat politicheskikh nauk, docent, docent kafedry filosofii i social'nykh nauk, Kriivorozhskij nacional'nyj universitet (Ukraine, Kriivoj Poz), vedi2010@rambler.ru

Особенности политико-культурной детерминации современного этапа украинского процесса социально-политического развития

Сделана попытка определить на компонентном уровне политико-культурные детерминанты процесса современного социально-политического развития Украины. Анализируются качественные параметры (черты) политической культуры, которые влияют на направленность современного

этапа украинского социально-политического развития. Раскрывается влияние внешних условий существования украинского общества на формирование особенностей национального менталитета и его элемента – политической культуры, которые окончательно определяют противоречивый характер отечественного политического процесса. Как инструмент исследования используются аксиологический, компаративный, социокультурный и социально-психологический методы.

Ключевые слова: политическая культура, ментальность, народная душа, политико-культурный ландшафт, политико-культурная оснащенность граждан.

УДК 342.5

Войтенко Ю. М.,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри політології, ДВНЗ «Переяслав–
Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди» (Україна,
Переяслав–Хмельницький), Voyt82@mail.ru

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ У МЕХАНІЗМІ СТРИМУВАНЬ І ПРОТИВАГ ЗАКЛАДЕНІ В КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Здійснено аналіз основних проблем котрі закладені у механізмі стримувань і противаг в чинній Конституції України. Наголошується на дисбалансі у повноваженнях між основними інститутами державної влади в Україні. Вказується, що Президент України не є главою виконавчої влади, але здійснює вплив на формування усіх її гілок. З огляду на це Україна є більше президентсько–парламентською республікою, ніж – навпаки. У цій статті автор дає рекомендації яким чином варто перерозподілити повноваження між вищими органами державної влади, щоб її збалансувати та унеможливити узурпацію будь–якою інституцією.

Ключові слова: Президент, Парламент, Уряд, інститут, імпичмент, баланс, повноваження, Конституція, закон, суд, депутат, республіка.

Сучасний процес державотворення нерозривно пов'язаний з формуванням головних політичних інститутів в системі державної влади України. За роки незалежності було зроблено чимало прорахунків котрі варто врахувати сьогодні при формуванні політико-правового поля держави. Особливо мова йде про наявність чинних та необхідність створення нових повноважень у Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та інших вищих органів державної влади, а також у винайденні оптимальної форми державного правління та налагодження механізму стримувань і противаг з метою унеможливлення узурпації державної влади будь–якою з інституцій. Динаміка суспільно-політичного життя вимагає коригування повноважень у вищих органах влади з огляду на основні завдання та функції котрі мають виконувати основні політичні інститути в державі.

Серед сучасних науковців котрі досліджують проблематику конституційних пошуків системи стримувань і противаг є: М. Томенко [6], В. Погорілко [5], М. Козюбра [3], А. Заєць [1] та ін.

Згідно ст.5 Конституції України (далі – КУ) Україна є республікою. При всьому цьому законодавець не визначив якою саме республікою (парламентською, президентською, чи – змішаною). Це дає різномудраччання форми державного правління як політикам, експертам, так і пересічним громадянам. За таких обставин однозначно стверджувати, що Україна де-юре чи/та де-факто є президентсько–парламентською республікою неможливо, адже є різні методології щодо особливостей визначення форм державного правління.

Досить вагомим для процесу побудови правової держави та становлення демократії в Україні є положення статті 6 КУ. Згідно нього державна влада в Україні

здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України. Щодо останнього положення, то воно також відображено і у п.2 ст.19 КУ. У даному положенні зазначається, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [4]. Тобто, саме Конституція та закони визначають порядок функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування. При цьому варто врахувати положення ст.8 КУ, згідно якого Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії.

Таким чином, для унеможливлення зловживання службовим становищем, законодавець чітко виокремлює повноваження вищих органів державної влади та місцевого самоврядування. При цьому всьому, Президент України має не зовсім вичерпний перелік своїх повноважень закріплених лише у статті 106 КУ. Зокрема, досить суперечливим є пункт 31 ст.106 КУ щодо повноважень глави держави, котрий дисонує з вищеназваними п.2 ст.6 та п.2 ст.19 КУ. А саме, у п.31 ст.106 КУ зазначається, що Президент України «здійснює інші повноваження, визначені Конституцією України», перелік яких відсутній. Це дає можливість для волюнтаризму у визначенні цих повноважень самим главою держави. Закону ж, котрий повинен визначати механізм використання службового становища особою на посаді Президента України – немає. Тому, є велика необхідність сформулювати закон «Про Президента України» на кшталт закону «Про Кабінет Міністрів України».

Оскільки згідно ст.102 КУ Президент України є главою держави і виступає від її імені, а також є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина, тому використовується особлива процедура позбавлення у гаранта державного суверенітету його посадових обов'язків у вигляді процедури імпічменту. Імпічмент використовується, в першу чергу, як механізм контролю суспільства за інституціями публічної влади. Зазначене положення повинно спонукати президента не вчиняти діянь, що можуть посягати на основі національної безпеки, та відповідати за ці дії.

Саме з метою налагодження системи стримувань і противаг у політичній системі країни, був впроваджений інститут імпічменту глави держави. Так, в Конституції України міститься механізм усунення президента у порядку імпічменту. Зокрема, у статті 111 зазначається: «Президент України може бути усунений з поста Верховною Радою України в порядку імпічменту у разі вчинення ним державної зради або іншого злочину. Питання про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту ініціюється більшістю від конституційного складу Верховної Ради України. Для проведення розслідування Верховна Рада України створює спеціальну тимчасову слідчу комісію, до складу якої включаються спеціальний прокурор і спеціальні слідчі. Висновки і пропозиції тимчасової слідчої комісії

розглядаються на засіданні Верховної Ради України. За наявності підстав Верховна Рада України не менш як двома третинами від її конституційного складу приймає рішення про звинувачення Президента України. Рішення про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту приймається Верховною Радою України не менш як трьома четвертими від її конституційного складу після перевірки справи Конституційним Судом України і отримання його висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про імпічмент та отримання висновку Верховного Суду України про те, що діяння, в яких звинувачується Президент України, містять ознаки державної зради або іншого злочину» [4].

Як показує новітня політична історія України, за всі роки незалежності жодного разу не було, щоб у парламенті нараховувалося $\frac{3}{4}$ антипрезидентських голосів. Тому така процедура (імпічменту) фактично є неможливою в українських політичних реаліях.

При цьому всьому, імпічмент це чи не єдиний інституційний механізм усунення особи на посаді Президента України з боку парламенту. Адже Президент має право розпустити парламент за значно більшого переліку підстав. Так, згідно ст.90 КУ Президент України має право достроково припинити повноваження Верховної Ради України, якщо: протягом одного місяця у Верховній Раді України не сформовано коаліцію депутатських фракцій; протягом шістдесяти днів після відставки Кабінету Міністрів України не сформовано персональний склад Кабінету Міністрів України; протягом тридцяти днів однієї чергової сесії пленарні засідання не можуть розпочатися [4].

Але найбільш резонансними положення Конституції є у трикутнику взаємодії між гілками влади: парламент – президент – уряд.

Для розуміння форми державного правління ключовим питанням є хто і у який спосіб формує уряд, а також перед ким він відповідальний, підконтрольний та підзвітний. Так, згідно ст.83 КУ у Верховній Раді України за результатами виборів і на основі узгодження політичних позицій формується коаліція депутатських фракцій, до складу якої входить більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України. Коаліція депутатських фракцій у Верховній Раді України вносить пропозиції Президенту України щодо кандидатури Прем'єр-міністра України, а також відповідно до цієї Конституції вносить пропозиції щодо кандидатів до складу Кабінету Міністрів України. Відповідно це положення конкретизовано в повноваженнях Президента. Так, згідно п.9 ст.106 КУ Президент України вносить за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України подання про призначення Верховною Радою України Прем'єр-міністра України в строк не пізніше ніж на п'ятнадцятий день після одержання такої пропозиції [4]. Окрім цього, Президент України також вносить до Верховної Ради України подання про призначення Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України (п.10 ст.85 КУ). Це дозволяє стверджувати, що Президент України відповідальний за напрямок оборони та представництво держави на міжнародній арені. Це відповідно корелюється з головною його функцією, котра визначена у ст.102 КУ згідно якої Президент України є главою держави і виступає від її імені, а також є гарантом

державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.

При цьому всьому, Президент України не є главою виконавчої влади. Навіть більше, згідно вищезазначеного положення ст.6 КУ (державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову), Президент України не відноситься до жодної з цих гілок влади. При цьому всьому, він має вплив на всі ці гілки державної влади в Україні. Адже він бере участь у формуванні очільника Уряду – Прем'єр-міністра України (п.9 ст.106 КУ), утворює суди (п.23 ст.106 КУ), призначає позачергові вибори до Верховної Ради України у строки, встановлені Конституцією (п.7 ст.106) та припиняє повноваження Верховної Ради України у випадках, передбачених Конституцією (п.8 ст.106).

Таким чином, законодавець виділивши інститут Президента в окрему гілку влади дав право впливати на всі інші гілки влади, що суперечить принципу поділу державної влади та перетягує шальку терезів у механізмі стримувань та противаг саме на президентську вертикаль влади.

Ще однією особливістю у державному механізмі стримувань та противаг є дуалізм відповідальності Уряду перед Президентом та Парламентом. Так, згідно ст.113 КУ «Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених цією Конституцією. Кабінет Міністрів України у своїй діяльності керується цією Конституцією та законами України, а також указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України» [4]. Тобто, Кабмін у своїй діяльності керується ще і указами Президента, що ставить уряд у пряме підпорядкування перед президентською вертикаллю влади.

Окрім залежності уряду перед президентом, вся державна виконавча влада на місцях також підпорядкована президентові. Так, згідно ст.118 КУ виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації. Голови місцевих державних адміністрацій призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України. Голови місцевих державних адміністрацій при здійсненні своїх повноважень відповідальні перед Президентом України і Кабінетом Міністрів України, підзвітні та підконтрольні органам виконавчої влади вищого рівня [4]. У Законі України «Про місцеві державні адміністрації» (ст.8) зазначається: «Голови місцевих державних адміністрацій призначаються на посаду Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України на строк повноважень Президента України. ... Президент України може порушити перед Кабінетом Міністрів України питання про призначення головою місцевої державної адміністрації іншої кандидатури» [2].

Таким чином, місцеві державні адміністрації є фактичним продовженням саме президентської вертикалі влади, а не урядової. Адже остання також відповідальна за свою діяльність перед президентом.

При цьому, у переліку конституційних повноважень Президента (у ст.106 КУ) відсутнє положення про те,

що саме Голови місцевих державних адміністрацій призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України. Це лише зазначено Розділі 6 (Кабінет Міністрів України. Інші органи виконавчої влади), зокрема в ст.118 КУ, а також Законі України «Про місцеві державні адміністрації».

У контексті впливу президентської вертикалі на виконавчу гілку влади є положення ст.106 (п.15), згідно якого Президент України «зупиняє дію актів Кабінету Міністрів України з мотивів невідповідності Конституції з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності» [4]. Дивує, чому це повноваження має належати Президентові, а не правоохоронним органам (зокрема, Генеральній прокуратурі). Адже саме прокуратура має функцію нагляду над додержанням законів органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами (п.5 ст.121 КУ).

Схоже положення відсутнє у статті 106 щодо подання членів Центральної виборчої комісії Президентом України до Верховної Ради України. Адже, згідно п.21 ст.85 КУ до повноважень Верховної Ради України належить «призначення на посади та звільнення з посад членів Центральної виборчої комісії за поданням Президента України» [4]. Досить нелогічним є той факт, що саме Президент подає на затвердження парламенту усіх членів ЦВК, що ставить останніх у залежність перед першим. Особливо це відчутно напередодні та під час президентських виборів, коли чинний Президент є також (одночасно) кандидатом у Президенти на другий термін.

Відносно незалежністю від президентської вертикалі може позиціонуватися Генпрокуратура. Така «відносність» полягає у призначенні Генпрокурора. Адже згідно п.11 ст.106 КУ Президент України призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Генерального прокурора України [4]. Очевидно це виходить з того, що Президент є гарантом додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина (ст.102 КУ). Саме це призводить до того, що прокуратура є фактично президентською вертикаллю, що ставить її у пряму залежність від Президента. Адже правоохоронні органи мають керуватися виключно законами України, а не указами чи розпорядженнями Президента.

З огляду на це виникає риторичне запитання, чи повинен Президент у правовій державі бути «гарантом додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина»? А також у чому полягають ці «гарантії»? Чи не повинні такі «гарантії» бути саме у правоохоронних органах? Як показує практика наявність таких «гарантії» у Президента більше призводить до їх порушення таким «гарантом», ніж – додержання.

Також дивним є положення про те, що Президент України «звертається з посланнями до народу та із щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України» (п.2 ст.106 КУ) [4]. Адже згідно самої Конституції «визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики» належить до повноважень Верховної Ради України, а не Президенту. Реалізовувати ці «засади» має виконавча влада – Кабінет Міністрів України, а не Президент.

Також незрозумілою у Основному законі є норма щодо необхідності подання кандидатури Голови Національного

банку Президентом України на затвердження до Верховної Ради (п.18 стт.85 КУ). Адже, згідно Конституції України, основною функцією центрального банку держави (Національного банку України) є забезпечення стабільності грошової одиниці (стт.99 КУ) [4]. Президент, за своїми функціями, не має відношення до стабільності грошової одиниці в Україні, а отже не мав би право брати участь у призначенні керівника Національного банку та формувати особисто половину складу Ради Національного банку України (п.12 стт.106 КУ). Цим самим, перекинувши шалку терезів у механізмі стримувань і противаг на бік президентської вертикалі.

Також варто звернути увагу на суперечності котрі закладені в Конституції України. А саме, згідно п.3 стт.5 «право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами» і при цьому народ не має права законодавчої ініціативи (визначати і змінювати той же конституційний лад в Україні). Адже згідно стт.93 КУ «Право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України належить Президентові України, народним депутатам України та Кабінету Міністрів України» [4].

Ще однією назрілою та резонансною проблемою є наявність інституту депутатського імунітету у тій формі, котрій він представлений у законодавстві України, зокрема у Конституції. Так, згідно Конституції України, зокрема у 80 статті зазначається, що: «Народним депутатам України гарантується депутатська недоторканність. Народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, за винятком відповідальності за образу чи наклеп. Народні депутати України не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані» [4]. Дане положення потребує значного коригування, зокрема щодо понять «затримані» та «заарештовані». Адже це не дає правоохоронцям навіть припинити протиправні дії (проступку, чи/та злочину) на місці їх скоєння народним депутатом України. Тому, «затримання» та «арешт» народного депутата повинен мати місце у законодавстві щодо народного депутата під час (чи – після) скоєння ним злочину з метою притягнення його у майбутньому до кримінальної відповідальності котру мають підтримати більшістю голосів у парламенті за звинувачення його прокуратурою у вчиненні такого злочину. Тим паче, що наявність такої недоторканності не відповідає іншій нормі Конституції. Адже у Конституції України міститься положення про рівність у правах усіх людей (стаття 21), а також, згідно статті 24: «Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом» [4].

Таким чином, здійснивши аналіз основних повноважень вищих органів державної влади у їх взаємозв'язку між собою, варто зазначити, що Україна ні юридично, ні – фактично не є парламентсько-президентською республікою. З огляду на юридичні та, особливо, фактичні повноваження вищих органів державної влади, Україна більше тяжіє до президентсько-парламентської республіки. Президент України не належить до жодної з гілок влади, але має суттєвий вплив на їх формування.

Для регламентації діяльності глави держави варто сформувати Закон України «Про Президента України», а

також наблизити більш до реально можливої процедури усунення Президента з поста у порядку імпичменту у разі вчинення ним злочину. Можливо запровадити при прийнятті рішення щодо імпичменту не $\frac{3}{4}$ голосами парламенту, а – $\frac{2}{3}$ від конституційного складу Верховної Ради України.

Отже, варто відзначити, що механізм стримувань і противаг в Україні не налагоджений ефективно, згідно класичного розуміння. Адже окрім трьох класичних гілок влади, в Україні існує інститут Президента України з його владною вертикаллю, котра зачіпає усі три гілки влади і за яку він не несе персональної відповідальності.

Тому, на сьогодні, формуючи зміни до Конституції України, варто врахувати ряд дисбалансів у механізмі стримувань і противаг та налаштувати їх з метою унеможливлення узурпації влади однією інституцією, зокрема президентською вертикаллю. Приклади такої явної узурпації влади за 25 років незалежності були саме з боку інституту президента і осіб які очолювали цю інституцію, що призвело до двох революцій (2004–2005 рр. та 2013–2014 рр.). Для того, щоб не повторилися узурпації влади, необхідно перерозподілити конституційні повноваження Президента України на користь Верховної Ради України. Мова йдеться про виключно коаліційне формування Кабінету Міністрів України у парламенті, а також формування Генерального прокурора України, суддів усіх рівнів, склад Центральної виборчої комісії, Голови Національного банку та Ради Національного банку України виключно Верховною Радою України, а також призначення Голів місцевих державних адміністрацій (ОДА/РДА) виключно парламентом за поданням Уряду (адже вони є представниками державної виконавчої влади на місцях). Президенту залишити право вето на закони парламенту; представництво держави на міжнародній арені; бути Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України; пропонувати парламенту на затвердження Міністра закордонних справ, Міністра оборони та Голову Служби безпеки; очолювати РНБО; право на розпуск парламенту за чинних умов.

Список використаних джерел

1. Засць А. Формування ідеї правової державності в процесі створення нової Конституції України (1990–1994 рр.) / А. Засць // Вісник Академії правових наук України. – 1998. – №4.
2. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 9.04.1999 р. №586–XIV [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
3. Козюбра М. 10 років дії Конституції України: проблеми і перспективи / М. Козюбра // Вибори та демократія. – К., 2006. – №2.
4. Конституція України від 28.06.1996 №254к/96–ВР [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>
5. Погорілко В. Конституційне право України / В. Погорілко. – К., 2006.
6. Томенко М. Конституційний процес як пошук стратегічних пріоритетів України / М. Томенко. – К., 2010.

References

1. Zajec' A. Formuvannja idei' pravovoi' derzhavnosti v procesi stvorennja novoi' Konstytucii' Ukraïny (1990–1994 rr.) / A. Zajec' // Visnyk Akademii' pravovyh nauk Ukraïny. – 1998. – №4.
2. Zakon Ukraïny «Pro miscevi derzhavni administracii» vid 9.04.1999 r. №586–XIV [Elektronnyj resurs] / Oficijnyj sajт Verhovnoi' Rady Ukraïny. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
3. Kozjubra M. 10 rokov dii' Konstytucii' Ukraïny: problemy i perspektivy / M. Kozjubra // Vybory ta demokratija. – K., 2006. – №2.

4. Konstytucija Ukrai'ny vid 28.06.1996 №254k/96–VR [Elektronnyj resurs] / Oficijnyj sajt Verhovnoi' Rady Ukrai'ny. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96–vr>

5. Pogorilko V. Konstytucijne pravo Ukrai'ny / V. Pogorilko. – K., 2006.

6. Tomenko M. Konstytucijnyj proces jak poshuk strategichnyh prioritytetiv Ukrai'ny / M. Tomenko. – K., 2010.

Voitenko Yu. M., Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Department of Political Science, SHEE «Perejaslav–Khmelnitsky State Pedagogical University named after Gregory Skovoroda» (Ukraine, Perejaslav–Khmelnitsky), Voit82@mail.ru

Contemporary issues in the mechanism of checks and balances inherent in the Constitution of Ukraine

This article analyzes the main problems which are inherent in the mechanism of checks and balances in the current Constitution of Ukraine. Emphasized on the imbalance of powers between the main institutions of state power in Ukraine. It is claimed that the President of Ukraine is not the chief executive, but has influence on the formation of all its branches. Given this, Ukraine is more presidential-parliamentary republic than – on the contrary. This paper gives recommendations how should redistribute powers between the supreme bodies of state power to its balance and prevent the usurpation by any institution.

Keywords: President, Parliament, government, institute impeachment, the balance of powers, the Constitution, the law, the court, deputy, republic.

Войтенко Ю. Н., кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры политологии, ГВУЗ «Переяслав–Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды» (Украина, Переяслав–Хмельницкий), Voit82@mail.ru

Современные проблемы в механизме сдержек и противовесов заложенные в Конституции Украины

Проведен анализ основных проблем, которые заложены в механизме сдержек и противовесов в действующей Конституции Украины. Отмечается, что есть дисбаланс в полномочиях между основными институтами государственной власти в Украине. Указывается, что Президент Украины не является главой исполнительной власти, но оказывает влияние на формирование всех ее ветвей. Учитывая это, Украина является более президентско-парламентской республикой, чем – наоборот. В этой статье автор дает рекомендации, каким образом следует перераспределить полномочия между высшими органами государственной власти, чтобы ее сбалансировать и сделать невозможным узурпацию любым институтом.

Ключевые слова: Президент, Парламент, Правительство, институт, импичмент, баланс, полномочия, Конституция, закон, суд, депутат, республика.

* * *

УДК 94:930.1(477.8)

Докаш О. Ю.,

кандидат політичних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних наук та права, Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету (Україна, Чернівці), sanax79@mail.ru

ПОЛІТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПАРТІЙНОЇ НОМЕНКЛАТУРИ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ (КІНЦЯ 30–х – ПОЧАТКУ 50–х РР. ХХ СТ.): АКСІОЛОГІЧНИЙ ТА ДІЯЛЬНІСНИЙ АСПЕКТИ

Метою статті є дослідження політичної компетентності партійної номенклатури західних областей України періоду утвердження сталінського тоталітарного режиму в аксіологічному та діяльнісному вимірах на основі сучасної методології політичної науки. Основним джерелом формування специфічного феномену політичної компетентності партійної номенклатури західних областей став політико-культурний досвід керівних партійних, радянських та комсомольських працівників СРСР, здобутий в роки т.зв. «Великого терору». Окрема увага зосереджена на аксіологічній характеристиці керівних працівників центральних, обласних, районних та міських комітетів КП(б)У в порівнянні з традиційними рисами політичної культури Західної України, Північної Буковини та Закарпатської України 20–30–х років ХХ ст.

Ключові слова: політична компетентність, партійна номенклатура, західні області УРСР, політичні цінності, політична діяльність.

Пропонована тема дослідження вирішує важливі теоретичні та прикладні завдання, дозволяючи на новітньому методологічному інструментарії охарактеризувати

домінантні ціннісні та діяльнісні прояви утвердження нової правлячої політичної страти західноукраїнського соціуму періоду Другої світової війни та перших післявоєнних років – номенклатури керівниках партійних, радянських та комсомольських кадрів.

Окреслена проблематика знайшла певне відображення в працях Р. Аксельрода [1], В. Гулая [2], О. Довганича [9], Н. Лепської [15], Б. Яроша [23] та є продовженням політологічних розвідок автора.

Метою даної роботи є комплексний історико-політологічний аналіз партійної номенклатури західних областей України в період утвердження сталінського тоталітарного режиму.

В найзагальнішому розумінні політична компетентність – це інтегральне поняття, яке відображує системоутворюючу властивість відповідності сукупності знань, досвіду, здібностей, повноважень політичного суб'єкта до сфери політичної життєдіяльності і об'єктивно існуючих вимог до нього з боку суспільства; володіння певними повноваженнями суб'єктом політики; освоєння суб'єктом політики інструменталізованих знань і досвіду політичної сфери діяльності, які дозволяють оцінювати політичних процеси і брати в них активну участь [15, с. 309]. За ширшого підходу, політична компетентність – це сукупність знань та практичного досвіду політичних суб'єктів про політику і владу, природу, функції та організаційну структуру сучасної держави, структуру та роль державного апарату у визначенні й реалізації основних напрямів внутрішньої і зовнішньої політики держави, сприйняття власної ролі й ролі інших людей у політичних процесах, наявність здібностей відповідної кваліфікації для роботи у владних структурах, ефективна діяльність або виконання певних функцій, що дають змогу забезпечувати розв'язання проблем і досягати певних позитивних результатів у галузі професії або виді діяльності, вміння оцінювати й аналізувати наслідки своїх дій [19, с. 336]. При цьому варто враховувати, що від якості та рівня компетентності владної еліти у вирішальній мірі залежить авторитет та легітимність влади [1, с. 1].

Слід зазначити, що вже з перших кроків після возз'єднання сталінська тоталітарна система нехтувала місцевими особливостями, усталеними звичаями й традиціями. Водночас із значною допомогою, яку надавала їй вся країна у розбудові промисловості, культури, освіти, спостерігалось й виразне намагання нової адміністрації уніфікувати управління економічною, соціально-політичною й культурною сферами Західної України. Незважаючи на те, що певна частина місцевого населення, в т.ч. й інтелігенція, була залучена до участі в господарському та культурному житті регіону, вирішальну роль у новому радянському апараті відігравали «уповноважені», яких було надіслано із східних районів України. Саме ці «уповноважені» ЦК ВКП(б) та ЦК КП(б)У, які, за офіційною термінологією, «мали досвід соціалістичного будівництва», на загал очолювали міські й повітові тимчасові управління, місцевим же уродженцям, в тому числі й активістам КПЗУ, було дозволено очолити низову ланку органів тимчасового управління – селянські комітети.

27 листопада 1939 р. Політбюро ЦК(б)У затвердило склади бюро обкомів КП(б)У та виконкомів західних областей України [18, с. 57–62]. Одним із перших заходів сталінського режиму стало створення місцевих комітетів КП(б)У та первинних партійних організацій на